

Główną wartością niesioną przez ideę współdziałania jest otwarcie na innych i wynikająca stąd różnorodność postaw, która zdecydowanie bardziej sprzyja oczekiwanej synergii niż konkurencja.

Profesor Jan Jeżewski

Zasada współdziałania organów administracji publicznej jako nowa zasada ogólna Kodeksu postępowania administracyjnego

Abstrakt

Przedmiotem artykułu jest nowa zasada ogólna prawa administracyjnego uregulowana w art. 7b Kodeksu postępowania administracyjnego. Dotychczas współdziałanie organów administracji stanowiło jedną z instytucji postępowania administracyjnego, która umożliwiała zajęcie stanowiska przez inny organ administracji przed wydaniem decyzji. Nowa zasada rozszerza zakres pojęcia współdziałania na inne procesowe przejawy współpracy organów administracji. Nakazuje im m.in. stosowanie środków adekwatnych do charakteru, okoliczności i stopnia złożoności sprawy.

Słowa kluczowe

zasada ogólna Kodeksu postępowania administracyjnego, współdziałanie organów administracji publicznej, milczenie administracji.

Opracowanie niniejsze poświęciłam nowej zasadzie ogólnej postępowania administracyjnego, tj. zasadzie współdziałania organów administracji publicznej. Problematyka współdziałania administracji jest zagadnieniem obecnym w naukowym dorobku Profesora Jana Jeżewskiego i z dorobku tego zaczerpnęłam motto dla moich rozważań¹.

Nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego, która weszła w życie 1 czerwca 2017 r.², nobilituje ideę współdziałania, nadając jej rangę zasady ogólnej wyrażonej w art. 7b stanowiącym, że w toku postępowania organy administracji publicznej współdziałają ze sobą w zakresie niezbędnym do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli oraz sprawność postępowania, przy pomocy środków adekwatnych do charakteru, okoliczności i stopnia złożoności sprawy. Warto zastanowić się nad celem wprowadzenia

---

¹ J. Jeżewski, *Zasada prawna współdziałania organów administracji publicznej w departamencie we Francji*, [w:] A. Mednis (red.), *Misja publiczna. Wspólnota. Państwo. Studia z prawa i administracji. Księga dedykowana pamięci Profesora Michała Kuleszy*, Wrocław 2016, s. 365.

² Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r., poz. 935) – dalej k.p.a.

nowej zasady ogólnej do k.p.a. W uzasadnieniu projektu nowelizacji wskazano na dążenie do „najefektywniejszej współpracy”, „ograniczenia nadmiernego formalizmu w relacjach między organami z korzyścią dla efektywności współpracy i sprawności postępowania”, zapewnienia „czynnika dyscyplinującego podmioty zaangażowane w załatwienie sprawy”, jak też dyrektywy interpretacyjnej w stosowaniu przepisów art. 52, art. 106 i 106a k.p.a. Założenia te wymagają weryfikacji.

Refleksji wymaga samo określenie zasady z art. 7b, którego nie determinuje ustawodawca, pozostawiając to zadanie doktrynie, orzecznictwu czy wręcz redaktorom wydawniczym tekstów prawnych. W piśmiennictwie używa się sformułowań „zasada współdziałania organów administracji publicznej” czy też „zasada współdziałania administracji”³, nawiązujących bezpośrednio do użytego w treści art. 7b sformułowania („organy administracji publicznej współdziałają ze sobą”). Stosowane jest także określenie „zasada adekwatności, proporcjonalności”⁴. W uzasadnieniu projektu nowelizacji jest mowa o „zasadzie współdziałania organów dla dobra postępowania”⁵. To określenie wydaje się atrakcyjne, jednak odwołanie się do „dobra postępowania”, stanowiącego pozakodeksową wartość o niejasnej treści, mogłoby budzić wątpliwości, szczególnie jeśli chodzi o relację do wartości stojących za innymi kodeksowymi ogólnymi zasadami postępowania. Myśl ta wymaga jednakowoż rozwinięcia w innym opracowaniu.

Przyjmuję za najbardziej adekwatne i uniwersalne sformułowanie „zasada współdziałania organów administracji publicznej”, aczkolwiek nie jest to określenie całkowicie poprawne. Przede wszystkim dlatego, że pojęcie współdziałania administracji publicznej w postępowaniu jurysdykcyjnym zastrzegano dotychczas powszechnie dla instytucji współdziałania określonej w art. 106 k.p.a., pomimo że w przepisach tego artykułu nie występowało określenie „współdziałanie”, a jedynie „zajęcie stanowiska w sprawie”. Tymczasem treść art. 7b wskazuje, że współdziałanie nie ogranicza się tu tylko do instytucji współdziałania określonej w art. 106 i 106a. Zamęt terminologiczny powoduje sam ustawodawca, wprowadzając sformułowanie o współdziałaniu zarówno w art. 7b, jak i art. 106a (posiedzenie w trybie współdziałania). Pojęcie współdziałania ma jednak ugruntowaną pozycję w doktrynie oraz nawiązuje do dyrektywy współdziałania władz publicznych wyrażonej w preambule Konstytucji RP⁶. Warto na marginesie wspomnieć,

³ Zob. np. P. Gołaszewski, *Nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego oraz Prawa o postępowaniu przed sądami administracji publicznej z 7.4.2017 r. (cz. II)*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 16, s. 857, P. Przybysz, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wydanie XII, Warszawa 2017, s. 66-67, J. Zimmermann, *Kilka refleksji o nowelizacji kodeksu postępowania administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 8, s. 21.

⁴ B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wydanie 15, Warszawa 2017, s. 83-84.

⁵ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1183> [dostęp: 07.02.2018], s. 16-17. Tak też: J. Malanowski, [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wydanie 4, Warszawa 2017, s. 103.

⁶ W. Brzozowski, *Współdziałanie władz publicznych*, „Państwo i Prawo” 2010, z. 2, s. 3-16. Por. J. Jeżewski, *Zasada prawna...*, s. 365-374. Zob. też wcześniej o zasadzie współdziałania jako zasadzie ogólnej prawa administracyjnego – S. Biernat, *Działania wspólne w administracji państwowej*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979, s. 76-78.

że w Raporcie eksperckim zespołu przy Prezesie NSA posłużono się bardziej ogólnym określeniem „współpraca organów administracji publicznej”⁷.

Zakres kodeksowej zasady współdziałania organów administracji publicznej determinuje rozumienie pojęcia współdziałanie. Wśród autorów komentarzy do k.p.a., którzy już wypowiedzieli się o nowej zasadzie, bardzo szeroko zasadę współdziałania rozumie Piotr Przybysz. Przyjmuje on, że podniesiony do rangi zasady ogólnej nakaz współdziałania organów administracji w związku z potrzebą wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego sprawy zobowiązuje organy administracji do współdziałania ze sobą w każdym przypadku, gdy przyczyni się to do szybszego załatwienia sprawy, przy czym sposób współdziałania powinien być odpowiedni do sytuacji. Autor rozważa zastosowanie tej zasady do wystąpienia do organów wyższego szczebla, organów centralnych o interpretację przepisów mających zastosowanie w sprawie, jak też o wytyczne organu II instancji w trybie pozainstancyjnym, w zakresie wykraczającym poza art. 138 § 2a k.p.a.⁸ Podobnie szeroko rozumie pojęcie współdziałania Janusz Malanowski, przyjmując, że odnosi się ono do sytuacji, w której w toku postępowania administracyjnego istnieje konieczność współdziałania dwóch lub więcej organów, co dotyczy instytucji współdziałania, ale też wszelkich innych sytuacji, w których w ramach postępowania administracyjnego dochodzi do jakiegokolwiek współpracy pomiędzy organami, zarówno gdy przybiera ona konkretną formę, jak i wtedy, gdy takiej formy przepisy nie wymagają⁹. Natomiast Barbara Adamiak obejmuje omawianą zasadą współdziałanie materialne (art. 106 i procesowe (art. 52 i 76a § 1), w obu podkreślając obowiązek sprawnego współdziałania w ustalaniu stanu faktycznego, a we współdziałaniu materialnym obowiązek podjęcia współdziałania w odpowiednim etapie postępowania¹⁰.

W związku z powyższym można wyróżnić trzy rozumienia pojęcia współdziałanie, o którym mowa w art. 7b k.p.a. Pierwsze, najwęższe, sprowadzałoby się tylko do współdziałania *sensu stricto*, tj. do instytucji zajęcia stanowiska w sprawie (art. 106 i 106a k.p.a.). Szersze rozumienie współdziałania obejmowałoby wszelkie przejawy współpracy organów administracji publicznej podejmowane w ramach postępowania jurysdykcyjnego i w formach w nim przewidzianych (współdziałanie *sensu largo*). Najszersze rozumienie współdziałania obejmowałoby natomiast wszelkie przejawy współpracy organów administracji publicznej, zarówno te podejmowane w ramach instytucji kodeksowych, jak też współdziałanie niesformalizowane, bez wyraźnego umocowania w ustawie (współdziałanie *sensu largissimo*).

Uważam, że nieracjonalne byłoby wprowadzenie zasady ogólnej odnoszącej się tylko do jednej, chociaż dość już rozbudowanej, instytucji procesowej. Rola zasady ogólnej i treść art. 7b przemawia, w mojej ocenie, za przyjęciem szerokiego rozumienia pojęcia współdziałania, obejmującego nie tylko instytucję współdziałania *sensu stricto* z art. 106 i 106a k.p.a., ale m.in. pomocy prawnej (art. 52), uzyskiwania dokumentów

⁷ *Reforma prawa o postępowaniu administracyjnym. Raport ekspercki*, <http://www.nsa.gov.pl/raport-eksperski-kpa.php> [dostęp 07.02.2018].

⁸ P. Przybysz, *op. cit.*, s. 67.

⁹ J. Malanowski, *op. cit.*, s. 103.

¹⁰ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 83-84.

(art. 76a § 1), zagadnienia wstępnego (art. 97 § 1 pkt 4, art. 100 k.p.a.), a także europejskiej współpracy administracyjnej (dział VIIIa). Nie podzielam natomiast argumentacji za rozszerzeniem rozumienia pojęcia współdziałania, a w konsekwencji zakresu zasady ogólnej współdziałania, na niesformalizowane działania, niemające umocowania w ustawie, do organów, których udział w postępowaniu jurysdykcyjnym nie jest w żaden sposób określony przepisami prawa. W mojej ocenie z zasady współdziałania organów administracji nie wolno zatem wywodzić np. upoważnienia do występowania o interpretacje przepisów prawa czy upoważnienia dla organu odwoławczego do przedstawienia organowi I instancji stanowiska co do sposobu wykładni przepisów prawa w sytuacji, w której nie znajduje zastosowania art. 138a § 2 k.p.a., nawet jeśli mogłoby to mieć pozytywny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Tak szerokie rozumienie współdziałania sprzyjałoby nie tylko rozmyciu pojęcia współdziałania i jego znaczenia w postępowaniu administracyjnym, ale też legitymizowałoby działania organów sprzyjające przewlekłości postępowania, unikanie samodzielnej wykładni, nieuzasadnione wyręczanie się w postępowaniu dowodowym innymi organami, czy wręcz niepodejmowanie rozstrzygnięcia. Istotne wydaje się podkreślenie tu, że zasada nie kreuje kompetencji. J. Zimmermann, w nieco innym kontekście, jednak w odniesieniu do zasady współdziałania stwierdza: „Wskazana zasada, w zakresie kompetencji, nie może przecież niczego zmienić. Nie ona kompetencje wprowadza i nie ona je kształtuje”¹¹. Nie stanowi zatem źródła obowiązku współdziałania dla organu, do którego zwrócił się organ główny „pozainstytucjonalnie” (współdziałanie *sensu largissimo*). W ramach kodeksowych nie byłaby przecież możliwa ocena i ewentualne wyciągnięcia konsekwencji z przewlekłości czy beczynności takiego organu. Tak szeroko rozumiana zasada współdziałania wprowadzałaby wreszcie niepewność co do zakresu współdziałania, podczas gdy rolą zasad postępowania jest stabilizowanie wartości, w tym wartości współdziałania.

Jakie zatem nakazy wynikają dla organów administracji publicznej z analizowanej zasady ogólnej? Jest to przede wszystkim prawny obowiązek współdziałania w zakresie niezbędnym do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego. Oznacza to przede wszystkim, że organ prowadzący postępowanie jest obowiązany zwrócić się do innego właściwego organu o podjęcie stosownego działania w sytuacji wskazanej w normie prawnej, a organ współdziałający obowiązany jest to działanie podjąć we właściwej formie. Odniesienie do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego można by w zasadzie uznać za *superfluum*, ze względu na obowiązywanie innych ogólnych zasad postępowania, w szczególności zasady prawdy materialnej¹², jak też zasady legalności. Przypomina ono jednak nadrzędny cel współdziałania – dążenie do wydania rozstrzygnięcia na podstawie w pełni rozpoznanego „wspólnie” stanu faktycznego i prawnego. Innymi słowy chodzi o to, by współdziałanie nie było celem samym w sobie. Podobnie rzecz się ma z obowiązkiem uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli. Ważenie interesów jest kluczowe przede wszystkim na etapie końcowym postępowania,

¹¹ J. Zimmermann, *Kilka refleksji...*, s. 22.

¹² Art. 7b nie powiela jednak dokładnie sformułowania z art. 7 k.p.a. odnoszącego się jedynie do „dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego”.

formułowania treści rozstrzygnięcia sprawy administracyjnej. Wyrażona w art. 7 *in fine* k.p.a. zasada wazenia interesów nie ogranicza tego obowiązku do momentu podejmowania decyzji końcowej. Można zatem stwierdzić, że zasada współdziałania obowiązków wazenia interesów przez organy współdziałające akcentuje tylko, a go nie wprowadza. Powyższe odnosi się również do obowiązku sprawnego współdziałania, związanego ściśle z zasadą szybkości postępowania (art. 12 k.p.a.).

Z zasady współdziałania o.a.p. wynika również obowiązek realizowania współdziałania przy pomocy środków adekwatnych do charakteru, okoliczności i stopnia złożoności sprawy. *Prima facie* mogłoby się wydawać, że obowiązek ten dotyczy przede wszystkim organu współdziałającego. Byłby to jednak pogląd nieuprawniony. W odniesieniu do organu głównego na obowiązek ten warto popatrzeć z perspektywy dynamiki sprawy administracyjnej, możliwych zmian stanu faktycznego i prawnego w toku postępowania i konieczności właściwego reagowania na nie. Obowiązek stosowania adekwatnych środków współdziałania zmusza organ do ciągłej oceny potrzeby zaangażowania innego organu w wyjaśnienie sprawy w właściwej formie, w szczególności w sprawach o skomplikowanym stanie faktycznym i prawnym. Według Barbary Adamiak na ocenę adekwatności środków stosowanych w sprawie przez organ współdziałający składa się natomiast kierowanie „zasadami ogólnymi i przyjętymi w przepisach postępowania, w tym wyrażonej wprost zasadzie uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli, ale też przy uwzględnianiu zasady, proporcjonalności, równego traktowania, bezstronności, jednolitości stanowiska w tożsamej pod względem prawnym i faktycznym”¹³.

W odniesieniu do organu współdziałającego, w zakresie realizacji obowiązku stosowania „adekwatnych środków”, warto zauważyć ponadto, że środki dostępne organom współdziałającym nie są dowolne, co można przedstawić na czytelnym przykładzie instytucji współdziałania *sensu stricto*. Normy prawne determinują przesłanki współdziałania, organy właściwe, formę i treść rozstrzygnięcia organu współdziałającego¹⁴. Miejsca na poszukiwanie „adekwatnych” środków jest niewiele, a właściwie jest ono tylko tam, gdzie norma prawna zawiera upoważnienie do wyboru różnych rozwiązań. Jednym z takich przypadków jest możliwość milczącego zajęcia stanowiska przez organ współdziałający, np. określonego w art. 53 ust. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹⁵. Norma tam wyrażona zrównuje *de facto* uzgodnienie w procesowej formie postanowienia z uzgodnieniem milczącym, nie wyrażonym na piśmie, nie określającym materialnoprawnych elementów rozstrzygnięcia organu

¹³ Zob. B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*

¹⁴ Instytucja współdziałania polega na tym, że jeżeli przepis prawa materialnego uzależnia wydanie decyzji od zajęcia stanowiska przez inny organ (wyrażenia opinii lub zgody albo wyrażenia stanowiska w innej formie), decyzję wydaje się po zajęciu stanowiska przez ten organ. Art. 106 ujednotlił procedurę współdziałania, nadając stanowisku innego organu procesową formę postanowienia, na które przysługuje zażalenie. Nadanie jednolitych procesowych ram bardzo zróżnicowanym formom współdziałania określonych w przepisach szczególnych stanowiło pozytywne działanie prawodawcy, służące dążeniu do zagwarantowania jednostce możliwie pewnej sytuacji prawnej w tym aspekcie postępowania jurysdykcyjnego. Zob. J. Zimmermann, *Polska jurysdykcja administracyjna*, Warszawa 1969, s. 52-54.

¹⁵ Dz. U. z 2017 r., poz. 1073.

głównego, pozbawionym uzasadnienia. W mojej ocenie, w takiej sytuacji z zasady współdziałania wynika dla organu współdziałającego obowiązek rozważenia, czy z uwagi na charakter, okoliczności i stopień złożoności sprawy dopuszczalne jest milczące zajęcie stanowiska, czy też konieczne jest wyrażenie go na piśmie, ze wskazaniem merytorycznie właściwych elementów kształtujących rozstrzygnięcie główne. W szczególności doszłoby do naruszenia kodeksowej zasady współdziałania, gdyby okazało się, że z powodu milczącego zajęcia stanowiska jakiś materialnoprawny aspekt sprawy, objęty obowiązkiem współdziałania, pozostał niewyjaśniony. W ten sposób zasada współdziałania może łagodzić w pewnym zakresie negatywne aspekty milczącego współdziałania¹⁶.

Na zakończenie przejdę jeszcze do kwestii deklarowanego przez projektodawcę i przyjmowanego przez niektórych przedstawicieli doktryny odformalizowania współdziałania w związku z wprowadzoną zasadą, co miałyby otworzyć postępowanie jurysdykcyjne na niesformalizowane sposoby współpracy „z korzyścią dla efektywności współpracy i sprawności postępowania”¹⁷. Widzę istotną sprzeczność pomiędzy tym założeniem a jego realizacją w ustawie. Jak wskazałam, z zasady nie wynikają kompetencje, wobec czego nie wynika z nich również „kompetencja” do nieformalnego współdziałania, czy wręcz niestosowania przepisów k.p.a. Ponadto, z jednej strony deklaruje się odformalizowanie postępowania, a z drugiej – wprowadza instytucję posiedzenia w trybie współdziałania. Przyjmując, że posiedzenie w trybie współdziałania jest formą rozprawy administracyjnej¹⁸, nie wiadomo, dlaczego nie skorzystano z istniejącej już instytucji rozprawy administracyjnej (art. 89 i nast. k.p.a.). Już pobieżna analiza nowej instytucji pozwala zgodzić się z Piotrem Gołaszewskim, że wprowadza ona rozwiązania „skrajnie niepraktyczne procesowo”¹⁹, nakłada na organy administracji publicznej gorset formalizujący i usztywniający współdziałanie, a także przedłuża i komplikuje zajęcie stanowiska.

I w tym kontekście, tym razem w charakterze puenty, posłużę się spostrzeżeniem wyrażonym przez Profesora Jana Jeżewskiego w publikacji będącej pokłosiem I Krakowsko-Wrocławskiego Spotkania Naukowego Administratywistów. Dostrzegając rolę regulacji proceduralnej, widzi On również na ogół niezauważany paradoks „wierności procedurze”, a także słabości procedur. W odniesieniu do tego ostatniego aspektu wskazuje: „Słabości procedury są jej immanentną cechą i powinny być brane pod uwagę w każdym

¹⁶ O negatywnych aspektach milczącego uzgodnienia – zob. m.in. J. Człowiekowska, *O milczeniu administracji w kontekście instytucji „milczącego uzgodnienia” w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, [w:] A. Błaś (red.), *Pewność sytuacji prawnej jednostki w prawie administracyjnym*, Warszawa 2012, s. 305-309; P. Dobosz, *Milczenie i bezczynność w prawie administracyjnym*, Kraków 2011, s. 250-251; K. Klonowski, *Instytucja milczącego uzgodnienia jako przejaw kolizji zasad postępowania administracyjnego*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego*, Tom I, Warszawa 2017, s. 1001-1013; D. Sześciło, *Milcząca zgoda organu – instrument przeciwdziałania przewlekłości czy narzędzie deregulacji*, [w:] J. Supernat, B. Kowalczyk, *Kodeks postępowania administracji Unii Europejskiej*, Warszawa 2017, s. 267-280; P. Wszolek, *Bezczynność i milczenie organów administracji publicznej a pewność sytuacji prawnej jednostki (na tle rozważań o pewności w materialnym prawie administracyjnym)*, [w:] A. Błaś (red.), *op. cit.*, s. 49-74.

¹⁷ Uzasadnienie rządowego projektu ...; J. Małanowski, *op. cit.*, P. Przybysz, *op. cit.*

¹⁸ Tak J. Zimmermann, *Kilka refleksji...*, s. 22.

¹⁹ P. Gołaszewski, *op. cit.*, s. 858.

działaniu i w każdej jego fazie; wówczas powstaje rejestr jej niezawodności. Przejawem słabości regulacji proceduralnej jest stałe dążenie do jej uzupełnienia i do podnoszenia stopnia jej szczegółowości. W paradoksalny sposób dążenie to wzmacnia wątpliwości co do logicznego i merytorycznego «domknięcia» zakresu regulacji; uszczegółowienie odkrywa kolejne luki w regulacji, ich wypełnienie prowadzi do postępującego komplikowania warunków i zaleceń dla jej wykonawców. Konieczność dokładnego przestrzegania skomplikowanej procedury staje się tak absorbująca, że przesłania podstawowy i zasadniczy cel działań (na przykład ochronę bezpieczeństwa ludzi i mienia), w zmieniającej się niekiedy z niezwykłą szybkością sytuacji w otoczeniu”²⁰.

The principle of cooperation between public administration bodies as a new general principle of the Code of Administrative Proceedings

Abstract

The paper presents a new general principle of administrative law regulated in art. 7b of the Code of Administrative Proceedings. Hitherto, a collaboration of administrative bodies was one of the institutions of the administrative proceedings, that allowed to take a position before a final decision. The new principle expands the scope of the notion of cooperation for another procedural expressions of collaboration between administration bodies. It orders e.g. using adequate measures, taking into account the character, circumstances, and degree of the complexity of the matter.

Key words

general principle of the Code of Administrative Proceedings, collaboration/cooperation of public administration authorities/administrative bodies, administrative silence.

Dr Joanna Człowiekowska – adiunkt w Katedrze Prawa Administracyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Literatura

Adamiak B., Borkowski J., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wydanie 15, Warszawa 2017

Biernat S., *Działania wspólne w administracji państwowej*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979

Brzozowski W., *Współdziałanie władz publicznych*, „Państwo i Prawo” 2010, z. 2

Człowiekowska J., *O milczeniu administracji w kontekście instytucji „milczącego uzgodnienia” w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, [w:] A. Błaś (red.), *Pewność sytuacji prawnej jednostki w prawie administracyjnym*, Warszawa 2012

Dobosz P., *Milczenie i bezczynność w prawie administracyjnym*, Kraków 2011

---

²⁰ J. Jeżewski, *Rygor czasu – rygor procedury*, [w:] J. Zimmermann, *Czas w prawie administracyjnym*, Warszawa 2011, s. 204.

- Gołaszewski P., *Nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego oraz Prawa o postępowaniu przed sądami administracji publicznej z 7.4.2017 r. (cz. II)*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 16
- Hauser R., Wierzbowski M. (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wydanie 4, Warszawa 2017
- Jeżewski J., *Rygor czasu – rygor procedury*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Czas w prawie administracyjnym*, Warszawa 2011
- Jeżewski J., *Zasada prawna współdziałania organów administracji publicznej w departamencie we Francji*, [w:] A. Mednis (red.), *Misja publiczna. Wspólnota. Państwo. Studia z prawa i administracji. Księga dedykowana pamięci Profesora Michała Kuleszy*, Wrocław 2016
- Klonowski K., *Instytucja milczącego uzgodnienia jako przejaw kolizji zasad postępowania administracyjnego*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I*, Warszawa 2017
- Przybysz P., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wydanie XII, Warszawa 2017
- Sześciło D., *Milcząca zgoda organu – instrument przeciwdziałania przewlekłości czy narzędzie deregulacji*, [w:] J. Supernat, B. Kowalczyk, *Kodeks postępowania administracji Unii Europejskiej*, Warszawa 2017
- Wszolek P., *Bezczynność i milczenie organów administracji publicznej a pewność sytuacji prawnej jednostki (na tle rozważań o pewności w materialnym prawie administracyjnym)*, [w:] A. Błaś (red.), *Pewność sytuacji prawnej jednostki w prawie administracyjnym*, Warszawa 2012
- Zimmermann J., *Kilka refleksji o nowelizacji kodeksu postępowania administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 8
- Zimmermann J., *Polska jurysdykcja administracyjna*, Warszawa 1996